

Tommi Kinnunen

FILI
FINNISH LITERATURE EXCHANGE

Tato kniha byla vydána s finanční podporou nadace
FILI — Finnish Literature Exchange.

Přeložila Lenka Fárová

Neljäntienristeys

Czech edition © Argo, 2016

© Tommi Kinnunen and WSOY

Original title “Neljäntienristeys”

First published in Finnish by Werner Söderström Ltd. (WSOY)
in 2014, Helsinki, Finland.

Translation © Lenka Fárová, 2016

Cover art © Gabriela Sigaud Plítková, 2016

ISBN 978-80-257-1680-9 (váz.)

ISBN 978-80-257-1794-3 (e-kniha)

Věnováno domu, v němž bydlí mnoho příběhů

PROCHOZENÉ CESTY A ULICE

1996 | NEMOCNICE

MARIA

1895 | KAPUCÍNSKÁ. Když člověk dělá něco, o čem neví, že umí

1904 | U ZÁJEZDNÍHO HOSTINCE. Cesta tam a zase zpátky

1925 | STUPŇOVITÁ. Stále se zvětšující obydlí

1933 | ŠEMEJKOVA. Lidé potřební a nepotřební

1936 | ODLEHLÁ. Návrat z cesty k porodu

1944 | POD BŘEMENEM. Marnost veškerého vlastnictví

1953 | VOZOVÁ. Jiné poměry

1955 | K ROZKOŠI. Poslední plamen vášně

LAHJA

1911 | ZLATOKOPECKÁ. Na spáleništi

1931 | ROZTOUŽENÁ. O čem vyprávěl dým

1938 | SLEPÁ ULÍČKA. Až do třetího a čtvrtého pokolení

1946 | ZEMLJANKOVÁ. V příliš stísněných prostorech

1950 | ZA ZÁVORAMI. Věci vzdálené i blízké

1957 | U VOZOVNY. Vypůjčená slova

1959 | VDOVSKÁ. Dva pozůstalí

1967 | KOSTELNÍ. Vždy existuje spojení

1977 | LAPENÁ. Zahánění samoty

KAARINA

- 1964 | NA VYSTRKOVĚ. Zažraná špína
1966 | ZTRACENÁ. Nové a staré bok po boku
1967 | V KOUTĚ. Příběh vězně
1969 | NA POHODĚ. Pryč s nepotřebným
1971 | KE KRAVÍNU. Když nechutná
1973 | ÚSTŘEDNÍ. Na některá spojení se zapomene
1977 | PANSKÁ. Oboustranné hledání hranic
1980 | NÁKLADNÍ. Svět je jiný, když se člověk zastaví
1996 | SMÍRNÁ. Náznak úsměvu

ONNI

- 1930 | NA TOKANIŠTI. Když se rodí vzpomínky
1934 | NA KOPCI. Když člověk má všechno, co chce
1941 | HORSKÝCH MYSLIVCŮ. Spříznění zkušeností
1946 | BUDOVATELSKÁ. Nalezení nového rytmu
1950 | CHLAPSKÁ. Přerušené spojení
1952 | NA ČIHADLE. Je těžké odejít
1953 | NA VÁŽKÁCH. Věci pojmenované
1954 | CHATAŘSKÁ. Vlastní prostor
1955 | KE HŘBITOVU. Odstranění společného jmenovatele
1957 | MECHANICKÁ. Právě zasazené je křehké
1959 | OULUSKÁ. Do cíle se lze dostat rychle

1996 | PŮDA

ZAMKNI TO V SOBĚ

(Ničeho si nevšímej, nenech na sobě nic znát, nereaguj.)

NEMOCNICE | 1996

Bolest přichází v dlouhých vlnách. Chytne mě a vláčí. Roztok, který do mě proudí z kapačky, překryje bolest i žal. Tělo si drásavou palčivost uvědomuje, já ne.

V nemocničním pokoji mě za jednu ruku drží Johannes a za druhou Kaarina. Čtyřicet let s tou ženou žiju ve stejném domě, ale dodnes jí netykám.

*Zase vidím, co se odehrálo, i když jsem u toho tehdy nebyla.
Okno v patře se rozletí. Ven se vykloní hlava a nahý trup.
Pohled neklidně těká do stran, pak dolů. Odhaduje výšku.*

Vidím, jak se mi pod pokrývkou kroučí nohy, jenže je necítím. Johannes chce něco říct, ale nedokončí větu. Já nemám sílu poslouchat. Sklapne ústa jako Onni. Jeho otec.

Těžce se mi dýchá. Už to nechci vidět znovu.

Uprchlík se stáhne zpátky dovnitř, popadne košili. Vyhodí ji i boty z okna.

Bušení na dveře. Osoba v místnosti sedí ochromeně na kraji postele. Brzy bude muset otevřít, aby dveře nerozbili.

Onni, to byl dobrý mužský. Nepil, ani nikoho nebil. Neztratil ve válce řeč, nepropotil v noci postel. Nebojoval ve snu o Kes-tengu a Svir. Po válce si obstaral nejrůznější práci. Když už stály nové domy, začal vyrábět nábytek a lidem jím zaplnil prázdné místnosti. A když už ve všech místnostech byly stůl, postel a prádelník, pustil se do výroby rybářských sítí.

O děti se staral. A měl je rád, i Helenu. Vždycky si s nimi vyhrál.

Na okenní parapet se vyhoupne noha, pak druhá. Uprchlík se otočí, chytne se za parapet a pověsí se. Nohy chvilku visí rovně. Ví, že se pokouší navázat oční kontakt se sedící osobou, podat ruku na rozloučenou, nebo možná jako prosbu o odpuštění. Ruce se pustí okenního rámu a nohy se napůl ohnou, aby se připravily k dopadu na blížící se zem.

A postavil dům, tak velký a krásný, jaký neměl nikdo. Byl to dobrý mužský. Ale ne pro mě. Pro mě ne. Jednou za měsíc jezdil autobusem do Oulu. Nejprve aby si prý objednal kotouče do cirkulárky a dovezl javorové dřevo na židle, když tady neroste, pak mu výmluvy došly. Já to tušila od začátku, ale nevěřila jsem tomu. Chtěla jsem ho pro sebe.

Sněhová závěj ztlumí dopad. Padající se odkulí na růžový keř. Zmrzlý sníh se lepí na holá zpocená záda.

Muž se vztyčí. Hledá v závěži boty a košili. Zastaví se, jen aby si nazul pravou botu, pak levou.

Nahoře se otevrou dveře a dovnitř se nahrnou neznámí muži. Jeden běží k oknu a zahlédne prchajícího. Rukou přivolává ostatní k oknu a ukazuje na něj.

Když Onni naposledy odjel do Oulu, věděla jsem, že už se odtamtud nevrátí.

A když mi volali z policie a řekli, že ho našli v Raksile, udivilo mě jedině, že nepoužil toho mausera, kterého si dvanáct let schovával pod schůdkem u kadibudky.

Johannes se pohne. Zavřu jedno oko a druhým zaostřím. Vidím, jak palci vytlačuju modřinu na ruce jemu i Kaarině. Pustím Johannesovu ruku, abych mu nezpůsobila poranění. Kaarinu držím dál.

Sněhu je až po kolena. Muž na sebe souká košili. Jeden rukáv se mu při svlékání převrátil. U branky se muž rozhoduje, kterým směrem se vydat. Rozběhne se vlevo, i když ví, že to není o nic lepší než doprava. „Utíkej!“ volám, ale vím, že mě neslyší. Nemůže, ani nechce. I když nejsem stejná jako tenkrát.

Čistá, jasná bolest pomalu pulzuje zpoza oka, z toho nádoru, který jsem si už nenechala vyoperovat. Utrpení s sebou odnáší bolestné vzpomínky. V teplých vlnách prochází celým tělem a já tělo podle nich nechávám střídavě napínat a ochabovat.

V tom kolébavém pohybu se nemocniční stěna rozplyne a za ní se objeví léto mého dětství. Vznáším se v ledové říční vodě a proud mi rozprostírá husté vlasy po písčitém dně. Maminka na břehu vyvařuje zakrvácené zástěry. Natahuje krk co nejvýš a hledá mě pohledem. Jsem schovaná za vrbičkami, ale maminka mě vidí a směje se.

„Lahjo, pojd' máchat, když už jsi ve vodě.“

A nikdo už neutíká, já se taky směju a držím se větve, která sahá až do vody, a vrba cedí paprsky slunce na hladinu řeky.

Jsem maminčina holčička. Před válkami. Před Onnim.

Maminka a řeka a vrba se za světlými obklady stěn ztrácejí. Slunce vybledne a promění se v zářivku. Cítím, že on je blízko. Konečně.

Běžec cítí svůj pulz, svůj dech, své kroky. Neodvažuje se podívat, jestli má náskok.

Kaarina se mi vymanila z pravé ruky a sedí u okna.

Vidím, že mužovy oči připomínají oči splašeného koně, býka, který větří krev na jatkách. Muž prchá před porážkou, běží, i když neví kam. Hlavně aby ho nedostihli.

Kaarina se na mě upřeně dívá.

Kam to jde? Vzdaluje se mi. Už ho nevidím!

Druhou ruku ještě někdo drží. To musí být Johannes. Pokouším se natočit hlavu, ale marně. Po zádech mi přeběhne bolest. Křičím, ale necítím pohyb rtů.

„Neutíkej pryč!“

Kaarina něco říká. Mluví nejasně. Nahrbím záda a celé tělo se prohne jako luk. Křičím a chci, aby Onni slyšel můj hlas přes uplynulé roky.

„Vrať se ke mně.“

Kaarina odpovídá, ale já neslyším, co říká.

Chtěla bych, aby se vrátil.

Dveře na chodbu se otvírají a vchází Johannes. Kaarina se postaví a něco mu vysvětluje. Johannes běží k nohám postele. Kaarina spěchá ven. Vypustím vzduch z plic a nechám tělo zase spočinout na postel.

Stisk ruky zesílí. Ráda bych viděla, kdo to je. Krční svaly neposlouchají, ale snažím se oči stočit doleva a podívat se. Jedním okem ho rozeznám. Je to Onni. Celý zpocený a dýchá zhluboka. Jeho ruka v mé je horká.

„Odpusť mi,“ prosím a on krátce přikývne. Pak se mi zahledí přímo do očí.

Ještě pořád je to pěkný chlap.

MARIA

*Slibuji při Bohu a jeho svatém evangeliu,
že posloužím při porodu každé, která se na mě obrátí.
Urozené i neurozené, bohaté i chudé, ve dne i v noci.*

| PŘÍSAHA PORODNÍ BÁBY 1890 |

KAPUCÍNSKÁ | 1895

Mariiny oči pomalu uvykly šeru. Světnice byla malá. Na dvou protilehlých stěnách nepatrná okénka, jedno z nich do půlky zabedněné kousky prken, a proto šero podzimního večera pronikalo dovnitř jen druhým. Hned vedle dveří se tyčila břidlicová zeď s krbem, v němž pro potřeby žen pomáhajícím u porodu hořela louč, přestože se venku ještě nesetmělo. Stěny byly celé černé, i když kamna měla už komín. Ve stavu byl rozetkaný šedý kobereček. Rodička klečela vedle rozkládací postele. Na podlaze se povalovaly zkrvavené ručníky.

Marii sem přizvali až dnes. Porodní bábu si v tomhle okrese k porodu nezval téměř nikdo a tuhle mladou už teprve ne. Předchozí bába začala pít, protože v odlehlých končinách viděla už víc než dost krve a mázku, porodů koncem pánevním a rodiček, jež zemřely vyčerpáním. Za čtyři měsíce jich prý vykrvácelo pět, protože se opilá porodní bába za nimi nedokázala vypravit. Jednou v zimě se jí podařilo vylézt na saně, ale přestože ji přikryli kůžemi a dekami, spadla z nich a zůstala s pláčem sama v závěji. Vozka se jí ještě pokoušel přivázat,

ale ona hulákala a vyváděla, a nakonec se po čtyřech vydala zpátky domů.

Proto si pro novou porodní bábu celé měsíce nikdo neposlal, ani kantor ji nepřizval k očkování. V městečku pomohla na svět několika dětem, které by se beztak narodily normálně a přežily. Jinak si dívka ještě žádnou pověst nezískala. A protože v každé vesničce v okolí měli svoje vlastní zkušené pomocnice při porodu, babky kořenářky a starší rodičky, které dokázaly ven vytáhnout i všelijak zaklíněné děti a rychle je pokřtít, neposílal pro obecní porodní bábu nikdo. Vždyť ani nemá vlastní děti. Copak ta může vědět o ženském světě.

Maria se polekala, když kantorova žena navečer zaklepala na dveře jejího podnájmu právě ve chvíli, kdy se převlékala.

„Jste ještě vzhůru?“ zeptala se žena, i když ještě nebylo ani pět hodin, a aniž počkala na odpověď, otevřela dveře a kulhavě vešla. „Někdo se po vás ptá.“

Maria si přes záda přehodila šál a vyšla za kantorovou ženou na dřevěnou verandu. Tam stála drobná stařenka. Stáhla si černý hedvábný šátek na ramena, představila se a netrpělivě pokukovala okny ven.

„Jestli byste se mohla vydat na cestu k porodu,“ pronesla a pro jistotu se uklonila, před mladší osobou. „Ještě než se víc setmí.“

Kantorova žena jim půjčila lehký dvoukolový vozík, a než vyrazily, mnohoslovně jim popřála, ať je Bůh provází. Zasloužila by si vlastní dítě, pomyslela si Maria, proto je tak nadšená z toho, že jiné ženy rodí. Kodrcá se vždycky i do veliké dálky,

aby se podívala na novorozence, pusinkuje je a šestinedělky v postelích se kvůli ní stydí za svoje světnice plné myšinců a uhnílá prkna v podlaze. Naštěstí s sebou vždycky vezme něco čerstvě napečeného, mlezivový sýr a kyšku ze sbíraného mléka. Kvůli touze po dítěti udržela při životě mnoho rodiček i novorozenců. Škoda že té, která by měla veškeré prostředky dítě vychovat a která by ho tolik chtěla, nebylo přáno, zatímco zbědovaná ženská z hladové chatrče slehne přinejmenším ob rok.

Cestou stařenka v černém šátku na dotaz sdělila, že je matka rodičky a že se pro porodní bábu vypravila, přestože jí v tom všichni ostatní bránili. Jenže porod se protahoval a matce se zdálo, že rodička příliš umdlévá, a tak se vytratila, aby došla pro pomoc. Porodní bába si ale musí uvědomit, že ani sama rodička o ni nestojí.

A tak byla Maria nyní tady. Na schodech seděli dva muži a čekali, jak se to vyvine. Pohledem sledovali nezvanou příchozí.

„Vždyť je to ještě děcko,“ prohlásil mladší z nich, patrně hospodář.

„To je dobře, že má malé ruce,“ zažertoval starší. „Spustě kalhoty a ona ti ukáže nač.“

Mladšímu do smíchu nebylo. Pozoroval Marii, ale neříkal nic. Maria mezi nimi prošla do světnice. Ani jeden jí neuhnul.

Uvnitř ji rodička přivítala pohledem trpícího dobytčete. Na čele jí stál pot a kolem ní dvě pomocnice u porodu. Jedna z nich příchozí zaznamenala a vstala. Otřela si ruce do hadru, na němž už krvavé stopy zaschly dohněda. Maria odložila